

slovenský národopis

4 | 23

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1975

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

STÚDIE

Milan Leščák: Slovenská folkloristika v rokoch 1945—1975	515
Soňa Burlasová: K projektu výskumu piesní s družstevnou tematikou	546
Mária Kosová: Slovenská paremiológia a perspektívy jej ďalšieho rozvoja	553
Ľma Kaňouňová: Malokarpatské obe-račky — nová verzia tradičných slávností	566

DISKUSIA — GLOSŤ

Adam Pranda: K problematike chápania a zamerania národopisného výskumu súčasnosti	581
---	-----

ROZHEADŤ

Svetozár Švehlák: Folkloristika a folklorizmus	602
Katalóg slovenských ľudových rozprávok (Viera Gašparíková)	611
Súpis slovenských ľudových balád (Soňa Burlasová)	615
Archív ľudového divadla (Daniel Luther)	618
Vedecká konferencia o poslaní národopisu v socialistickej spoločnosti (Adam Pranda)	619
Sympóziium o robotníckych a politických piesňach v Moskve (Soňa Burlasová)	623
Správa o činnosti Metodologického seminára pre mladých vedeckých pracovníkov pri NÚ SAV (Gabriela Lunterová)	624

RECENZIE A REFERÁŤ

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Милян Лешчак: Словацкая фольклористика в 1945—1975 гг.	515
Соња Бурласова: К проекту изучения песни на колхозную тему	546
Мария Косова: Словацкая паремология и перспективы ее дальнейшего развития	553
Эма Кагоунова: Малокарпатский сбор виногограда — новая версия традиционных праздников	566

ДИСКУССИЯ

Адам Пранда: К проблематике понимания и направленности этнографического изучения современности	581
--	-----

ОБЗОР

Светозар Швeглак: Фольклористика и фольклоризм	602
Каталог народных словацких сказок (Вера Гашпарикова)	611
Перечень словацких народных баллад (Соња Бурласова)	615
Архив народного театра (Даниел Лутер)	618
Научная конференция о роли этнографии в социалистическом обществе (Адам Пранда)	619
Симпозиум о рабочих и политических песнях в Москве (Соња Бурласова)	623
Отчет о деятельности Методологического семинара для молодых научных работников при ЭИ САН (Габриела Лунтерова)	624

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

Na 1. strane obálky: Oberačka. Časť z vyšívaného obrazu ľudovej vyšívačky M. Kaducovej zo Soporne, 1974.

Auf der Vorderseite des Umschlages: Ernte. Teil aus dem gestickten Bild der volkstümlichen Stickerin M. Kaducová aus Soporňa, 1974.

K PROJEKTU VÝSKUMU PIESNÍ S DRUŽSTEVNOU TEMATIKOU

SOŇA BURLASOVÁ
Národopisný ústav SAV, Bratislava

Spoločenský vývoj na Slovensku po druhej svetovej vojne postavil etnografiu a folkloristiku pred mnohé nové úlohy, ktorých riešenie si vyžadovalo revíziu dovtedajších metodologických prístupov, ako aj vypracovanie odlišných metodických vodičiek, adekvátnych príslušným témam. Prechodnú neistotu, ba takmer bezradnosť, spôsobovalo už samo rozšírenie predmetu bádania, čo znamenalo v istom zmysle metodologickú revolúciu oproti dlhodobo sa ustáľujúcemu systému týchto disciplín v minulosti. Nevyhnutnosť rozšíriť predmet bádania ukázala sa však jednoznačne a nepochybne. Prevratné politicko-spoločenské pomery vytvorili nové medziľudské vzťahy, ktoré sa začali uplatňovať tak medzi príslušníkmi jednej spoločenskej triedy, ako aj v kontaktoch viacerých spoločenských tried a vrstiev, podmienených spoluprácou a vnútrospoločenskými stykmi. Hlboké zmeny vzťahov človeka k výrobným prostriedkom vo sfére nových foriem výrobného procesu začínajú postupne poznamenávať aj celý systém vzťahov rodinných, príbuzenských, aj spoločenských. Z takejto situácie prirodzene vyplýva aj tvorba nových prejavov ľudovej kultúry. Spoločenská podmienenosť vzniku nových prejavov a zároveň odlišná funkcia novotvarov v porovnaní s tradičnou kultúrou

ukazujú na dialektickú spätosť jednotlivých súčastí tohto procesu a teda na nevyhnutnosť sledovať ich vo vzájomných súvislostiach. Dialektický prístup, odhaľujúci dynamiku súčasného procesu vývinu ľudovej kultúry, vedie aj k jej dôslednejšej interpretácii. Zmyslom skúmania nie je len odhaľovať a konštatovať fakty, ale hľadať ich zdroje, sledovať ich pohyb, tendencie, poslanie a prispieť tak k plnšiemu pochopeniu komplexného pojmu ľudová kultúra.

Cestou vedúcou k poznaniu celku je detailné skúmanie jednotlivých vybraných javov. V komplexe netradičnej tvorby vznikajúcej po oslobodení, na ktorej existenciu upozornila svojou štúdiou *Príspevok k problematike vzniku nového folklóru na Slovensku* B. BARABÁŠOVÁ,¹ zaujal záujem piesní s družstevnou tematikou. Ukazoval sa ako pomerne frekventovaný, mnohotvárný a životaschopný, preto mu Národopisný ústav vo svojich pracovných plánoch venoval náležitú pozornosť. Vykonané terénne výskumy priniesli okrem množstva nového materiálu aj mnoho nových otázok.

¹ BARABÁŠOVÁ, B.: *Príspevok k problematike vzniku nového folklóru na Slovensku*. *Národopis. Zb.*, 11, 1952.

podnetov a problémov.² Nové piesňové skladby boli prevažne kontrafaktúrami, tematicky nový text sa opieral o staršie, zväčša dobre známe melódie. To by neznamenalovo veľku nič prevratné. Takýto spôsob tvorby je známy aj v minulosti, ha možno povedať, že je to jeden z najprirôzenejších spôsobov inovácie bežného repertoáru. Iné vlastnosti nových skladieb však vnášali do systému ľudových piesní také prvky, ktoré sa dostávali do rozporu s tradične uznávanými kategóriami ako nositeľmi podstaty žánru ľudovej piesne. Bolo to najmä narušenie anonymity a kolektívnosti tvorby, nedostatočnosť variantového rozvinutia jednotlivých typov piesní, vyplývajúca z krátkodobosti tradovania, a napokon narušenie ústnosti podania občasným prenikaním tlačných predlôh do prevažne priamej osobnej komunikácie.

Veľké rozpaky spôsobovala aj nová funkčnosť časti tejto tvorby, zameraná na agitáciu, čo je tiež vlastnosť neorganická v tradičnej ľudovej piesni. Pri podrobnejšom skúmaní sa však tieto otázky javili trochu inak a ich osvetľovanie prinieslo cenné skúsenosti a poznatky o procese ľudovej tvorby vôbec.

Pod pojmom pieseň s družstevnou tematikou sa pôvodne zlučovali dva typy tvorby — spontánna tvorba ľudových autorov vyplývajúca zo životnej skúsenosti a nadväzujúca na štýly ľudovej piesne tak v melódii, ako aj v ústrojnosti textu, a uvedomelá tvorba príslušníkov inteligencie, ale aj ľudových vrstiev, s agitačným zameraním. Tá druhá opierala sa tak isto najčastejšie o ľudové melódie, spôsob kompozície textu niesol však viaceré znaky ume-

lej neprofesionálnej tvorby a najvýstižnejšie ho vystihuje termín *poloľudová tvorba*. Počiatočný zmatok a nediferencovanie oboch typov tvorby rôznymi umeleckými alebo spoločenskými činiteľmi, ktorí komentovali vznik novej tvorby, vyvolávalo najmä použitie ľudovej melódie. I keď v oboch typoch známa melódia bola akousi oporou novej tvorby, šablónou a schémou, ktoré napomáhali dodržať sylabický rozmer a rytmický pôdorys skladby, predsa len sa tu javí markantný rozdiel. Kým pri spontánnej tvorbe možno hovoriť o rovnováhe v estetickom pôsobení melódickej a textovej zložky a o ich pevnejšom skĺbení, zatiaľ v poloľudovej tvorbe, často rozmernej, čo sa týka počtu strof, uplatňuje sa odlišný estetický kánon. Kládil sa tu dôraz na faktografickosť, na dostatočný objem zachytených reálií a nasleduje sa natoľko vnútorná výpoveď, ako skôr uplatnenie uváženeho zámeru. Touto tvorbou sa vlastne reaguje na spoločenskú objednávku, čo je typické pre autorov poloľudovej poézie, či prózy.³ Naznačený charakter poloľudovej tvorby piesní s družstevnou tematikou vyplýva priamo z funkcie, akej mali slúžiť. Už pri vzniku sa tu počítá s poslucháčskym zázemením, publikom, pretože piesne sa skladali pre rozličné ľudové zhromaždenia, najčastejšie pre družstevné doplatkové či dožinkové zábavy. Text je teda zásadne zameraný extrovertne. Jeho ústredným zámerom je informovať, poučiť, ale aj zabaviť. Preto vychádza z faktov známych spoločstvu, ktorému je pieseň určená, pričom tieto známe fakty dopĺňa, paroduje, vychvaľuje alebo ironizuje. Týmto spôsobmi možno dosiahnuť značný spoločen-

² Pozri štúdiu BURLASOVÁ, S.: K problémom genézy, funkcie a štýlu ľudovej piesne s družstevnou tematikou. *Slav. Národop.*, 12, 1964, s. 3—67.

³ Porovnaj BENES, B.: Světská kramářská píseň. Příspěvek k poezie poloľudové poezie. *Brno 1970*, s. 10.

ský účinok, čo sa aj družstevným piesňam v skutočnosti darilo. Fakty hodné pochvaly znásobovali hrdosť pracovníkov a pranie rovanie chýb bolo účinnnejšie ako iné prostriedky nápravy. Tým, že sa piesne spievali v ľudovom spoločenstve navyknutom na ústne tradovanie a spolu s ľudovými piesňami, vytvárala sa vhodná príležitosť na preberanie aspoň častí z nich do variačného procesu. (Tieto fakty sa zistili už na začiatku spomínaným terénnym výskumom.) Typ polofudových piesní s družstevnou tematikou so zreteľom na žánre známe z minulosti sa poetickými princípmi tvorby najviac približuje jarmočným piesňam.⁴ Medzi oboma žánrami sú, prirodzene, aj dosť podstatné odlišnosti, ako napríklad spôsob šírenia, ktorý bol pri jarmočných piesňach primárne umelý — tlačou, až sekundárny bol prechod niektorých piesní do ústnej tradície. Pri družstevných piesňach sa naopak stretávame s tlačným vzorom skôr ojedinele. Naznačením paralel medzi oboma žánrami chceme ukázať, že principiálne nešlo v polofudovej tvorbe s aktuálnou tematikou o úplne nový spôsob, bez obdôb v histórii ľudovej tvorby. Naopak, spoločenský stimul našiel pohotový ohlas vďaka dispozíciám jednotlivcov tvoril pružne v takomto štýle.

V mnohých ohľadoch odlišná bola situácia v spontánnej tvorbe ľudových autorov, štylisticky nadväzujúcej v texte i v melódii na tradičný miestny repertoár. Nevznikala tak prevratne, nereagovala na spoločenskú objednávku, ale, ako sme už naznačili, bola vnútornou výpoveďou na nové životné skúsenosti. Badáme v nej viac rozmanitých prístupov. Jedným z nich je inovácia staršej tvorby vsúvaním jednotlivých aktuálnych výrazov, čím dochá-

da k posunutiu zmyslu piesne. Vyšším stupňom tvorby, znamenajúcim hlbší zásah do pôvodného organizmu piesne, je rozvinutie novej myšlienky na osnove pôvodného výrazového plánu. Hierarchický rebríček uzatvára tvorba, v ktorej necítíme pozadie pomocnej piesne, ide o samostatnú novú skladbu, avšak pevne zviazanú s tradíciou putom ľudových výrazových prostriedkov, a to tak v texte, ako aj v melódii. Prekvapujúcim momentom je však často známe autorstvo takejto skladby, či už ide o jednotlivca alebo kolektív. Pri individuálnom autorstve často nemožno v určitom štádiu hovoriť o kolektívnej percepcii takejto skladby, pretože na to chýba dostatočný časový priestor. Tieto okolnosti novej tvorby vzbudzovali vo svojom čase primeranú pozornosť a stávali sa popudom k hlbším úvahám o základných princípoch ľudovej tvorby, ktoré nebývajú trvale rovnaké, ale naopak, podliehajú základným charakteristikám príslušného historicko-vývinového obdobia. Pod týmito základnými charakteristikami rozumieme v zmysle marxistickej vedy súhrn materiálnych aj duchovných podmienok života, teda sumárne stav hospodársko-spoločenskej štruktúry v určitom období, ktorý podmieňuje spôsob života danej spoločnosti vo všeobecných črtách, ale aj v konkrétnych jednotlivostiach. Vzhľadom na dynamický vývoj hospodársko-sociálnej bázy, treba hľadať tomu primeraný dynamický moment aj v javoch ľudovej kultúry a nezostávať staticky na platforme vedeckých výsledkov jedného obdobia v období vývinovo odlišnom. K tomuto stanovisku zákonite privedie pracovníka sama životná situácia, ktorú skúma. Z takéhoto zorného uhla javia sa aj problémy novovznikajúcej folklórnej tvorby v inom svetle. Predovšetkým treba na ne uplatniť kritériá súčasnosti, zároveň však nemožno strácať zo zreteľa ani tie elementy, ktoré tvoria spo-

⁴ BENEŠ, B.: c. d., s. 11, 19.

živá v estetickom kánone, funkčných tendenciách, ako aj v primárnych tvorivých silnuloch s tvorbou dnes už klasického typu.

Niektoré z nastolených problémov súvisiacich so skúmaním novej tvorby javia sa pri bližšom pohľade viac-menej ako fiktívne. Takouto otázkou je napríklad anonymita autora, ktorá je nepochybne priamo závislá od dĺžky času tradovania piesne. Ak sa pieseň ujme, po určitom období autor upadne do zabudnutia, nie je dôležitý, pretože jeho skladba sa stala spoločným majetkom. Ak sa však zachytí pieseň bezprostredne po jej vzniku, je prirodzené, že autor je ešte známy, prípadne je on sám jej interpretom a informátorom. V tom je veľká výhoda môcť takéto údaje o autorstve zachytiť, pretože opakované výskumy môžu pomôcť bližšie sledovať túto otázku, ktorá doteraz neprávom stála bokom od úsilia folkloristiky. Potrebné je skúmať význam a funkciu tvorivých osobností vo vývine folklóru. Tak ako v súčasnosti, pravdepodobne aj v minulosti existovali jedinci, ktorí sa vyznačovali schopnosťou inovácie folklóru, jeho aktualizácie.

Ak pozeráme kritickejšie na otázku kolektívnosti, nemožno túto kategóriu ani v tradičnej tvorbe prijímať úplne jednoznačne. Sú piesňové vrstvy, v ktorých platí ako zákonitosť, že sú jednotným, kolektívnym prejavom. Sú to najmä vrstvy viazané na výročné, rodinné a pracovné zvyky a obyčaje, pri ktorých spoločný prednes podmieňuje spoločný repertoár. Inak je to však v skupine tzv. „neviazaných“ piesní, kde sa repertoár jednotlivcov utvára voľným výberom na základe osobnej záľuby. Tu možno hovoriť o relatívne kategórie kolektívnosti, pretože kolektívne vzniká sumarizáciou individuálneho. Aj na túto otázku treba teda pozeráť diferencovane, skúmať ju v závislosti od funkcie piesne. Sú známe aj nezdierkové prípady, keď re-

pertoár vynikajúcich jednotlivcov nápadne vyniká z bežnej kolektívnej normy a napriek tomu týchto jednotlivcov nepovažujeme za cudzorodý článok v kultúre obce, ale za reprezentatívnu súčasť kolektívneho vedomia. S takýmito individuálnymi výskvmi musíme počítať v každom období a v každom folklórnom žánri. Analýza pojmu „kolektívnosť“ v ľudovom umení by si zaslúžila v budúcnosti väčšiu pozornosť a revíziu či bližšie objasnenie niektorých doterajších tvrdení.

Pokiaľ ide o variabilitu novej tvorby s družstevnou tematikou (ale aj novej tvorby všeobecne), tá je podmienená ústnym podaním, hustotou frekvencie a časovým rozmedzím tradovania určitých skladieb. Pri dlhodobej životnosti určitého žánru a pri jeho rozšírení na väčšom území, objaví sa nám doklady variability medzi ostatnými výsledkami základných výskumov, bez zvláštneho sústredenia sa na túto stránku tradovania. Ak však chceme zachytiť novovznikajúci žáner v jeho postupnom formovaní, je nevyhnutné použiť špecifickú metodiku výskumu, a to spôsob návratných, ako aj kinematických výskumov, ktorý umožňuje preniknúť hlbšie k jadrú tejto otázky. Piesňovú variabilitu, ktorá je najspoľahlivejším ukazovateľom osvojenia si piesne, teda uplatnenia jej základnej folklórnej funkcie, možno však sledovať v dvojakých dimenziách — priestorových a časových. Priestorové variovanie sa nám ukáže už pri synchronom tematickom výskume, kým variovanie závislé od vývinu žánru môže potvrdiť iba diachronický výskum, uskutočnený predovšetkým spomenutými metódami.

V súvisi s novovznikajúcimi piesňami s družstevnou tematikou ukázala sa aktuálna aj otázka druhej existencie ľudovej piesne, či folklorizmu. Ide najmä o prekrývanie spontánnej a zámernej tvorby, teda aj o uplatňovanie prirodzených a aran-

žovaných, organizovaných spevných príležitostí. Na to nadväzuje aj spôsob šírenia nových piesní, pri ktorom vstupujú do tradičného ústneho podania aj nové prvky, ako je občasné uverejnenie novovzniknutej piesne v tlači, či na nástenke, nacvičovanie takejto piesne školskými deťmi na družstevné schôdze a pod. Teoreticky prínášajú tieto spôsoby možnosť fixácie jedného variantu piesne, prípadne jej prvotného znenia, do komunikačného procesu vnášajú cudzorodý, technický prvok, a tým sa vyvíjajú z hraníc pôvodnej folklórnej funkcie. Aj tieto javy treba sledovať bližšie, aby sme ich správne pochopili. Publikovanie piesní napríklad bolo vzhľadom na množstvo vznikajúcej tvorby iba nepatrné. Okrem toho je známe (nielen v týchto, ale aj iných súvislostiach, napr. pri partizánskych piesňach), že tlačene predlohy minimálne vplývali na rozšírenie piesne, nositelia tradície o nich obyčajne ani nevedeli. Nacvičovanie týkalo sa zase iba typov príležitostných piesní, určených ako kultúrna vsuvka na doplatkové zábavy, družstevné dožinky a pod., teda typov, ktoré mali funkciu jednorazovú a vzhľadom na svoj charakter aj tak nemali predpoklad na zľudovenie. Tento folkloristický smer sa prepletal a určite sa aj naďalej prepletá aj v iných žánroch s pôvodným folklórnym spôsobom tradovania. Je však veľmi potrebné a zaujímavé sledovať ich vzájomný kvantitatívny pomer, ako aj príležitostné interakcie. To je úloha, ktorá je vo folkloristike aktuálna nielen v súvislosti so štúdiom piesní s družstevnou tematikou.

Napokon by som rada spomenula agitačný charakter piesní. Zámerne hovorím o agitačnom charaktere a nie o agitačnej funkcii. Agitačná funkcia piesní, ktorá vystúpila na určitý čas do popredia v súvislosti so stranicou a vládnu úlohou kolektívizácie poľnohospodárstva v päťdesiatych rokoch, je vlastnosť ľudovej piesni neor-

ganiacká a formy, akými sa presadzovala, sú sekundárnymi, príležitostnými formami existencie. Tieto piesne získali si však takú popularitu a ohlas, že aj napriek tendencii, ktorá bola stimulom ich zrodu, nezmlizli úplne z repertoáru, ale niektoré z nich sa spievajú aj naďalej. V súčasnosti nemožno v súvislosti s nimi hovoriť o agitačnej funkcii, pretože ju neplnia, ani nemôžu plniť za zmenených okolností. Prednosti družstevného hospodárenia, ktoré sa v takýchto piesňach obyčajne spomínajú, však existujú reálne, ba možno sa s nimi stretnúť vo veľmi výraznej podobe na každom poľnohospodárskom družstve. Takéto piesne samy osebe nestrácajú zmysel a opodstatnenie, mení sa iba ich funkcia. Nie sú už piesňami agitujúcimi, sú piesňami, ktorých obsah kotví v skutočnosti, odráža ju. Keďže vlastne predbehli reálny stav vecí, môžu sa už dnes, po veľkých úspechoch družstiev prijímať ako adekvátny výraz súčasnosti. Samozrejme nie všetky boli komponované tak, aby mohli prežiť do dneška. Tak isto nie všetky piesne, ktoré sa dnes o družstve spievajú, sú jeho chválou. Po dostatočne presvedčivom overení si nového spôsobu hospodárenia stávajú sa najmä jeho aktívni účastníci prísnymi kritikmi nedostatkov, ktoré narúšajú spoločné výsledky. V súčasnosti sa teda možno viac ako predtým stretávame s kritickým tónom v piesňach o družstve. Považujeme tento jav za pozitívny, pretože je neklamným znakom prerodu tradičných roľníckych vrstiev. Po prechodnom štádiu neistôt a vnútorných bojov premenili sa tradičný roľník, ktorého vzťah k pôde priam symbolizoval trvácnosť a nemennosť hodnôt, v pokrokového hospodára, ktorý chce práve na tej pôde, ku ktorej má blízky vzťah, dosahovať stále lepšie výsledky. Dnes je to však možné len pri súčinnosti celého kolektívu, v ktorom jednotlivci tvoria len ohnivku refaze. Takáto organi-

zácia práce je efektívnejšia, ale aj zraniteľnejšia, preto treba poukazovať na chyby už v ich zárodku. Aj dnes sa to neraz robí piesňou. Máme na to početné dokumenty z výskumu.

Ako vidieť z otázok nadhodených v súvisie so štúdiom ľudových piesní s družstevnou tematikou, výskum súčasného folklóru implikuje veľký okruh otázok, ktorých riešenie má pre folkloristiku zásadný význam. Sledovanie týchto otázok v procese vývoja súčasného folklóru dáva možnosť zovšeobecniť z nich vyvedené závery aj na podobné javy a procesy v minulosti. Takto chápané štúdium otrásie niektorými doteraz prijímanými „dogmami“, kým iné možno presvedčivo potvrdí. Rozhodne však povie veľa o samých princípoch tvorivosti, o potrebe folklórnej komunikácie v dnešnej vyspelej spoločnosti, o príčinách preferovania určitých tém, ako aj o formálnych kritériách tvorby, ktorá má predpoklady získať širší ohlas. Priblíži nám dynamiku dialektickej antinómie kolektívno-individuálne, ako aj premenlivosť funkcií folklórnych javov, závislú od niektorých stabilných a niektorých vývinových črt tak

ľudských individuí, ako aj celej spoločnosti.

Keďže sme mali možnosť sledovať piesne s družstevnou tematikou takmer v štádiu ich zrodu, pričom sa nám celé medziobdobie preverovala ich životaschopnosť, rozhodli sme sa venovať znova pozornosť výskumu tohto žánru piesní. Na jednej strane nás vedie úsilie obohatiť pôvodný výskum o metodické postupy, ktoré sme neuplatnili na začiatku šesťdesiatych rokov. Pôjde najmä o skompletizovanie predstavy o rozsahu tejto tvorby pomocou excerpceie vybraných súčasných časopisov a evidencie rozhlasových nahrávok. Anketový výskum by mal pomôcť získať určitý obraz o zastúpenosti tejto tvorby v jednotlivých regiónoch, či lokalitách. Napokon návratný výskum, vo vybraných bodoch aj kinematický výskum, by mali pomôcť preniknúť do tendencií vývinu tejto tvorby a čo najviac osvetliť celý súbor otázok, ktorými sme sa zaoberali. K takémuto výskumu nás vedie presvedčenie o odbornej rentabilite takejto práce, ale aj úsilie prispieť k bližšiemu poznaniu tvorby, ktorá má svoj pôvod vo významných, prelomových etapách vývinu našej spoločnosti.

К ПРОЕКТУ ИЗУЧЕНИЯ ПЕСЕН НА КОЛХОЗНУЮ ТЕМУ

Резюме

В комплексе нетрадиционного творчества, возникшего у нас после освобождения, нас интересовал жанр песен на колхозную тему. В этом творчестве различаются два слоя: народный и полународный, в которых находят применение как различные принципы, так и различные эстетические каноны. Характер полународной песни на колхозную тему связан с ее агитационной функцией. Это творчество экстравертное, направленное к публике. В результате исполнения этих песен в народной среде некоторые из них подверглись процессу изменений. Народное творчество является спонтанным и скорее интровертным. Своими

текстами и мелодиями оно стилистически связано с местным репертуаром. Оба вида по незнанию часто объединяли и означали их характеристикой „ненародных“. Автор не только различает эти виды, но и считает необходимым учитывать динамический фактор в явлениях народной культуры. Из этого вытекает необходимость предъявлять к нововозникшему творчеству критерии современной эпохи. Кроме того, нельзя упускать из вида и те элементы, которые являются звеньями, соединяющими его с творчеством классического вида.

Далее автор уточняет свое отношение к вопросу

анонимности, коллективности и варьирования в связи с песнями на колхозную тему. Особое место в этих взаимосвязях занимает наблюдение за агитационной функцией и за применением принципов фольклоризма.

Как видно из вопросов, поставленных в связи с изучением народных песен на колхозную тему, исследование современного фольклора включает широкий круг вопросов, решение которых имеет для фольклористики принципиальное значение. Изучение этих вопросов в процессе развития современного фольклора позволяет переносить

выводы, сделанные на их основании, на подобные явления и процессы в прошлом. Понимаемое таким образом исследование доказывает несобственность некоторых из „догм“ и подтверждает правильность других. В любом случае оно, однако, предоставляет много сведений о самих принципах творчества, о необходимости фольклорной коммуникации в современном развитом обществе, о причинах предпочтения определенных тем, а также и о формальных критериях творчества, имеющего все предпосылки найти более широкий отклик.

ZUM PROJEKT DER ERFORSCHUNG DER LIEDER MIT GENOSSENSCHAFTLICHER THEMATIK

Zusammenfassung

Im Komplex der untraditionellen Schöpfungen, die in der Slowakei seit der Befreiung im Jahre 1945 entstanden sind, erweckten die Lieder mit genossenschaftlichen Themen unser besonderes Interesse. An diesen Liederschöpfungen kann man zwei Schichten beobachten, in denen verschiedene Prinzipien und ästhetische Kanons zur Geltung kommen — eine volkstümliche und eine halbvolkstümliche Schicht. Der Charakter des halbvolkstümlichen Lieder mit genossenschaftlicher Thematik hängt mit seiner agitatorischen Funktion zusammen. Es ist eine extrovertierte, an das Publikum gerichtete Schöpfung. Die Interpretation dieser Werke in einem volkstümlichen Milieu hatte zur Folge, daß Teile dieser Lieder in den Variationsprozeß übernommen wurden. Die volkstümlichen Liederschöpfungen sind spontan und eher introvertiert. Stilistisch knüpfen sie im Text und in der Melodie an das lokale Repertoire an. Aus Unkenntnis wurden diese beiden Liedtypen häufig in einen Topf geworfen und mit dem Prädikat „nichtvolkstümlich“ bezeichnet. Außer dem Wunsch nach einer Unterscheidung dieser Typen stellt die Autorin auch noch die Forderung, den dynamischen Moment in den Äußerungen der Volkskultur zu respektieren. Daraus resultiert die Notwendigkeit, an neuentstandene Schöpfungen die Kriterien der Gegenwart anzulegen. Gleichzeitig darf man aber auch jene Elemente nicht

aus den Augen verlieren, die diese Schöpfungen mit dem klassischen Liedschaffen verbinden.

Die Autorin präzisiert ihren Standpunkt auch zu Fragen der Anonymität, der Kollektivität und der Variabilität der Lieder mit genossenschaftlicher Thematik. In diesem Zusammenhang nimmt die Untersuchung ihrer agitatorischen Funktion und die Anwendung folkloristischer Prinzipien einen besonderen Platz ein.

Wie aus den Fragen hervorgeht, die beim Studium volkstümlicher Lieder mit genossenschaftlichen Themen auftauchen, impliziert die Erforschung der gegenwärtigen Folklore einen großen Kreis von Problemen, deren Lösung für die Folkloristik von grundsätzlicher Bedeutung ist. Die Untersuchung dieser Fragen im Laufe der Entwicklung der heutigen Folklore bietet die Möglichkeit, die aus ihnen gezogenen Schlüsse auch auf ähnliche Erscheinungen und Prozesse in der Vergangenheit zu applizieren. Ein derart aufgefaßtes Studium wird manche „Dogmen“ erschüttern, während es andere möglicherweise überzeugend bestätigen kann. Auf jeden Fall wird es aber viel über die eigentlichen Schöpfungsprinzipien aussagen, über das Bedürfnis einer folkloristischen Kommunikation in der heutigen modernen Gesellschaft, über die Ursachen der Bevorzugung bestimmter Themen sowie über die formalen Kriterien der Schöpfungen, die alle Voraussetzungen haben, einen breiteren Anklang zu finden.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания 23, 1975, № 4
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Павол Стано
Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсо-
ва 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der
Wissenschaften
Jahrgang 23, 1975, Nr. 4. Erscheint viermal im
Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowaki-
schen Akademie der Wissenschaften
Redakteure PhDr. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume 23, 1975 No. 4.
Published quarterly by VEDA, the Publishing
House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and Pavol
Stano
Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19, Czecho-
slovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences
Anné 23, 1975, No. 4. Parait quarte fois par an
Editions de VEDA, maison d'édition de l'Acadé-
mie slovaque des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník 23, 1975, číslo 4 — Vychádza štyri razy
do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadé-
mie vied
Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová
Výkonný redaktor Pavol Stano
Výtvarná redaktorka Viera Miková
Redakčná rada: Prof. dr. Rudolf Bednárík, dr.
Soňa Burlasová, dr. Emília Horváthová, dr. Soňa
Kovačevičová, dr. Milan Lesčák, dr. Michal Mar-
kuš, doc. dr. Ján Michálek, dr. Ján Mjartan, doc.
dr. Štefan Mruškovič, dr. Viera Nosáľová, doc.
dr. Ján Podolák, dr. Antonín Robek.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného po-
vstania, n. p., Martin
Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné
Kčs 80,—
Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky
vrátane do zahraničia a predplatné prijíma PSN
— Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo
nám. 48/VII, 884 19 Bratislava. Možno objednať
aj na každej pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied, 1975

Distributed in the socialist countries by SLOV-
ART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Cze-
choslovakia. Distributed in West Germany and
West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-
8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik
Deutschland. For all other countries, distribution
rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V.,
Periodical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam,
Netherlands.